

Sygn. akt IV KK 275/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Michał Laskowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Tomasz Artymiuk
SSN Waldemar Płóciennik

w sprawie **A. I. (I.)**

skazanego za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. i ukaranego za wykroczenia z art. 97, art. 94 § 2 i art. 141 k.w.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 23 czerwca 2021 r.,

kasacji, wniesionej na korzyść skazanego przez oskarżyciela publicznego
od wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 9 marca 2021 r., sygn. II Ka (...) utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w D.
z dnia 21 października 2020 r., sygn. akt II K (...)

1) uchyla zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim utrzymano nim w mocy pkt. I, II i III wyroku Sądu Rejonowego w D. i sprawę w tym zakresie przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji,

2) w pozostałej części kasację pozostawia bez rozpoznania, kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego w tym zakresie obciążając Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 października 2020 r., II K (...) Sąd Rejonowy w D. uznał oskarżonego A. I. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu aktem oskarżenia, stanowiącego przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. i za ten występki na mocy powołanego przepisu wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności; na mocy art. 43a § 2 k.k. orzekł od oskarżonego świadczenie pieniężne w kwocie 12.000 zł na rzecz Funduszu P., na mocy art. 42 § 3 k.k. orzekł wobec oskarżonego środek kamy w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio.

Wyrokiem tym Sąd uznał oskarżonego A. I. również za winnego popełnienia czynów zarzucanych mu wnioskiem o ukaranie z dnia 4 czerwca 2020 r. (który to wniosek był rozpoznawany w tym samym postępowaniu co akt oskarżenia w sprawie o czyn z art. 178a § 4 k.k.) stanowiących wykroczenia z art. 97, art. 94 § 2 i art. 141 k.w., z tym że przyjął, iż oskarżony prowadził pojazd przy zawartości 3,45 promila alkoholu etylowego we krwi i za to na mocy art. 141 w zw. z art. 9 § 2 k.w. wymierzył mu grzywnę w wysokości 600 złotych.

Nadto, Sąd na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. zwolnił oskarżonego od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych w całości.

Od powyższego wyroku apelacje wnieśli obrońca oskarżonego (wyznaczony z urzędu zarządzeniem Prezesa Sądu Rejonowego w D. z dnia 30 czerwca 2020 roku, sygn. II Kp (...), na podstawie art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k.) i oskarżony.

Obrońca oskarżonego zaskarżył wyrok w całości na korzyść oskarżonego, zarzucając:

- naruszenie art. 79 k.p.k. w zw. 450 § 1 k.p.k. poprzez pominięcie przez Sąd I instancji w czynnościach obrońcy wyznaczonego oskarżonemu z urzędu i procedowanie w sprawie mimo tego uchybienia, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą w postaci naruszenia art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.
- 1. rażące naruszenie prawa procesowego mające wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj.: art. 6 k.p.k., art. 84 § 1 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 i § 2 k.p.k. w zw. z art. 450 § 1 k.p.k. poprzez zaniechanie przez Sąd I instancji informowania obrońcy o planowanych czynnościach procesowych, w tym

także o wyznaczonych rozprawach, przeprowadzenie wszelkich czynności procesowych przy nieobecności obrońcy, podczas gdy w aktach sprawy brak było dowodu, że został on prawidłowo zawiadomiony, co naruszyło standard rzetelnego procesu i ograniczyło oskarżonemu prawo do obrony.

Wskazując na powyższe zarzuty obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Z ostrożności procesowej, w przypadku nieuwzględnienia przez Sąd Okręgowy wskazanych powyżej zarzutów i orzekania co do meritum sprawy, obrońca zarzucił zaskarżonemu wyrokowi rażącą surowość i niewspółmierność wymierzonej oskarżonemu kary i środka karnego w wymiarze roku bezwzględnej kary pozbawienia wolności oraz 12.000,00 zł świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu P.

Wskazując na powyższe zarzuty obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez wymierzenie oskarżonemu kary z uwzględnieniem dyrektyw wymiaru kary zawartych w regulacjach art. 53 k.k. w zw. z art. 56 k.k., art. 58 k.k., art. 37a k.k. oraz art. 69 k.k. oraz kwoty świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu P. w wysokości ustawowo najniższej.

Również apelację od wyroku Sądu Rejonowego w D. wniósł oskarżony A. I., który zarzucił wyrokowi rażącą niewspółmierność kary poprzez orzeczenie roku kary bezwzględnego pozbawienia wolności w sytuacji, gdy przepisy ustawy karnej pozwalały na orzeczenie kary rodzajowo łagodniejszej, bądź kary bezwzględnego pozbawienia wolności w niższym wymiarze aniżeli rok.

We wniosku odwoławczym oskarżony wniósł o orzeczenie kary mieszanej na podstawie art. 37b k.k., tj. kary w wymiarze 3 miesięcy pozbawienia wolności oraz kary ograniczenia wolności połączonej z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, ewentualnie orzeczenie kary 8 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności oraz orzeczenie świadczenia pieniężnego w kwocie 10.000 zł.

Po rozpoznaniu apelacji, Sąd Okręgowy w T., II Wydział Kamy wyrokiem z dnia 9 marca 2021 r., sygn. akt II Ka (...) na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. i art. 624 § 1 k.p.k. utrzymał zaskarżony wyrok w mocy i zwolnił oskarżonego od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze.

W pisemnych motywach wyroku Sąd Okręgowy w T. w szczególności wskazał, że opisana w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. bezwzględna przyczyna odwoławcza w istocie wystąpiłaby w razie stwierdzenia, że oskarżony działał w warunkach art. 31 § 2 k.k., co jednak nie miało miejsca. Fakt ten powinien był skutkować zwolnieniem obrońcy z urzędu z jego funkcji. Skoro jednak tak się nie stało, obrońca ten winien być informowany o czynnościach dokonywanych w sprawie oraz mieć możliwość uczestniczenia w nich. Pominięcie działającego w sprawie obrońcy z urzędu stanowiło w istocie uchybienie proceduralne, jednak jedynie o względnym charakterze.

Kasację od powyższego wyroku wniósł na korzyść skazanego oskarżyciel publiczny, zaskarżając je w całości. Orzeczeniu temu zarzucił naruszenie prawa karnego procesowego, a to przepisów art. 79 § 3 i § 4 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., polegające na niesłusznym utrzymaniu w mocy wyroku Sądu Rejonowego w D. z dnia 21 października 2020 r., przez Sąd Okręgowy w T., pomimo tego, że skazany A. I. w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji występował bez obrońcy mimo obligatoryjnej obrony, która w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia lub zarządzenia, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy oraz zwolnienia obrońcy z jego obowiązków, co następuje po uprzednim dokonaniu oceny opinii biegłych lekarzy psychiatrów i uznaniu, iż nie występują okoliczności, które uzasadniają tę obronę, a które to rozstrzygnięcie zarówno przed rozprawą główną, jak i też na rozprawie głównej zanim doszło do otwarcia przewodu sądowego nie zostało wydane przez sąd *ad quo*, na skutek czego brak udziału obrońcy w postępowaniu sądowym, w tym na rozprawie głównej w dniu 21 października 2020 roku będący wynikiem niezawiadomienia obrońcy o terminie rozprawy przez Sąd Rejonowy w D., stanowił o zaistnieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Podnosząc ten zarzut, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 9 marca 2021 roku, II Ka (...) w całości na korzyść skazanego A. I. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w D. z dnia 21 października 2020 roku, II K (...) i przekazanie sprawy skazanego A. I. temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzut podniesiony w kasacji jest oczywiście zasadny, co pozwalało rozpoznać kasację na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k., pomimo tego, że w części kasacja okazała się niedopuszczalna (w odniesieniu do ukarania za wykroczenia; o tym w dalszej części uzasadnienia).

W stanie prawnym obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. obrona obligatoryjna w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia o uznaniu udziału obrońcy za nieobowiązkowy (art. 79 § 4 k.p.k.), co Sąd Najwyższy wielokrotnie i jednolicie w ostatnich latach podkreślał (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 listopada 2018 r. V KS 23/18; z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17, OSNKW 2018/4/33; z dnia 2 lutego 2017 r., III KK 207/16). Sama treść opinii biegłych lekarzy psychiatrów, wskazująca na brak wątpliwości co do poczytalności oskarżonego w chwili czynu i możliwość – z uwagi na stan zdrowia psychicznego – jego udziału w postępowaniu karnym, nawet jeżeli wydane zostało zarządzenie o zwolnieniu obrońcy z urzędu jest niewystarczająca (odmiennie aniżeli w stanie prawnym do dnia 30 czerwca 2015 r.) do spowodowania skutku w postaci ustania obrony obligatoryjnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2017 r., III KK 207/16).

Z uwagi na to, że w tej sprawie zachodziły wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego oskarżonego, które spowodowały zasięgnięcie opinii sądowo-psychiatrycznej (opinia z dnia 25 czerwca 2020 r.), a Sąd Rejonowy nie wydał w trybie art. 79 § 4 k.p.k. postanowienia o uznaniu, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy, w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji cały czas zachodziła przesłanka obrony obligatoryjnej. Powodowało to, stosownie do art. 79 § 3 k.p.k., że udział obrońcy oskarżonego w rozprawie był obowiązkowy. Przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność obrońcy oskarżonego stanowiło więc naruszenie tego przepisu, co skutkowało wystąpieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., której nie można było – wbrew błędnemu pogładowi Sądu odwoławczego – sanować w postępowaniu apelacyjnym, a zaskarżony wyrok powinien być zostać uchylony i sprawa powinna była zostać przekazana Sądowi Rejonowemu (por. art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k.).

Zaistniałe w postępowaniu pierwszoinstancyjnym uchybienie było najprawdopodobniej wynikiem, na co trafnie zwraca uwagę skarżący, wadliwego przepływu informacji między organem postępowania przygotowawczego a Sądem

Rejonowym. W aktach sprawy na karcie 135 znajduje się bowiem zarządzenie Sędziego Sądu Rejonowego w D., z którego wynika, iż w aktach sprawy w dniu wydawania zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy, tj. w dniu 11 sierpnia 2020 roku nie znajdowało się zarządzenie o wyznaczeniu obrońcy, jak również w akcie oskarżenia (k. 79), jak i w piśmie przewodnim (k. 83) nie zamieszczono informacji o tym, że w sprawie wyznaczono obrońcę. Prokuratura dopiero przy piśmie z dnia 13 sierpnia 2020 r., wraz z różnymi innymi dokumentami (rachunkami biegłych, dodatkowym wykazem kosztów, itp.) przedstawiła pismo obrońcy i odpis zarządzenia o jego wyznaczeniu.

Powyższe rozważania odnoszą się do tej części zaskarżonego wyroku, w jakiej utrzymał on w mocy wyrok Sądu Rejonowego w odniesieniu do skazania za przestępstwo określone w art. 178a § 4 k.k. (pkt. I do III orzeczenia pierwszoinstancyjnego). W zakresie, w jakim kasacja dotyczy rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, utrzymującego w mocy wyrok Sądu pierwszej instancji w zakresie ukarania za wykroczenia jest ona niedopuszczalna. Stosownie bowiem do art. 110 § 1 k.p.s.w. w sprawach o wykroczenia kasację może wnieść wyłącznie Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich, w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych – także Zastępca Prokuratora Generalnego do Spraw Wojskowych, a w sprawach naruszenia praw dziecka – także Rzecznik Praw Dziecka. Z uwagi na to, że kasację w tej sprawie wniosła strona postępowania, pochodzi ona od osoby nieuprawnionej i jest niedopuszczalna. Fakt, że sprawa o wykroczenie była rozpoznawana łącznie ze sprawą o przestępstwo w jednym postępowaniu, które było prowadzone na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego nie powoduje, że sprawa taka przestaje być – na potrzeby określenia podmiotów uprawnionych do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest kasacja – sprawą o wykroczenie (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 października 2003 r., IV KK 94/03, z dnia 15 kwietnia 2010 r., III KZ 29/10, z dnia 31 maja 2011 r., V KK 398/10, z dnia 28 sierpnia 2018 r., III KK 627/17).

Mając na uwadze powyższe, należało uchylić zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim utrzymano nim w mocy pkt. I, II i III (w odniesieniu do skazania za występki określony w art. 178a § 4 k.p.k.) wyrok Sądu Rejonowego, a także orzeczenie Sądu pierwszej instancji w tej części i w tym zakresie sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w D.. Kasacja w zakresie, w jakim Sąd

odwoławczy utrzymał w mocy ukaranie za wykroczenie była niedopuszczalna i należało pozostawić ją bez rozpoznania, obciążając kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego w tej części Skarb Państwa.